

Kolozsvári Sándor ny. mk. ezredes:

KIVÁLÓ SZAKMAI TELJESÍTMÉNY ÉS KATONAI HELYTÁLLÁS

Gondolatok az elfeledett aleppói misszióról (1974–1983)

„A 170 év alatt megannyi változás és kihívás érte a magyar katonákat, de elszántságuk, hivatástudatuk változatlan maradt, és korokon átívelő példaként szolgálnak ma is.”

Dr. Benkő Tibor¹

Kvalitásos kötet látott napvilágot a Zrínyi Kiadó gondozásában. *A Magyar Honvédség 170 éve* című könyv a honvédség 1848-as megalakulásától napjainkig terjedő időszak eseményeit dolgozza fel; a könyv rólunk katonákról, elődeinkről, a közelmúltról és a jelenről (is) szól. Egy ültő helyben lehetetlen áttekinteni, de az érdeklődő olvasó (főleg, ha nyugdíjas és némileg érintettnek is érezheti magát) természetesen többször is kézbe veszi és keresi azokat a fejezeteket, amelyeknek részese, tanúja volt: vajon hogyan értékeli az utókor (a jelenkor) azokat az eseményeket, történéseket, személyiségeket, amelyekről, illetve akikről az olvasónak nagyon személyes emlékei, hovatovább határozott véleménye volt, sőt van. A kötet utolsó 3–4 fejezete az, ahol szóba jöhet saját korosztályunk, benne netán önmagunk keresése; ezekben a fejezetekben dolgozták föl azokat az eseményeket, amelyekről a ma élő nyugdíjas honvédtisztek zöme személyes emlékekkel rendelkezik.

Számomra a legfontosabb időintervallum egyértelműen 1974–1983. Vajon kitalálja-e az olvasó, hogy mi történt akkor, ez alatt a kilenc (!) év alatt a Magyar Néphadseregben? Ha nem kattant be semmi, nem hibáztatom az olvasót, sőt a memóriáját sem, hiszen – beszélgetésünk alkalmával – a fejezetet jegyző hadtörténész ezredesnek sem ugrott be, hogy ebben az időszakban a Magyar Néphadsereg egy kijelölt kollektívája a nyilvánosságtól mélyen elzárva, államközi szerződés alapján egy olyan – a fogadó ország számára nagyon fontos – katonai objektum helyszíni létrehozásán és „beüzemelésén” munkálkodott egy frontországban, Szíriában, ahol akkor már polgárháborús viszonyok uralkodtak.

Ez a misszió (akkori nevén „Aleppói Tanácsadó Csoport”) örökre beírta nevét a helyi emberek, a velünk kapcsolatba került lakosok lelkébe (és ez számunkra akkor, ott életbe vágóan fontos volt), de az állami szervek – Aleppói Katonai Körzet és a helyőrség – hivatalos dokumentumaiba is. Nincs lehetőség arra, hogy jelen írás keretein belül belemenjünk a részletekbe, azt azonban le kell szögeznünk: bizalmi (politikailag és katonailag is kényes), ún. érzékeny feladatot bízott ott ránk, ez adta ennek a misszióknak az unikum jellegét. Létre kellett hozni – a nulláról indulva – a helyi sajátosságoknak is megfelelő hadmérnök képzés minden tárgyi feltételét, az oktatás gyakorlati beindításával együtt. Aki járatos a katonai felsőoktatás „rejtmeiben”, az tudja igazán értékelni, hogy nagyságrendileg milyen hatalmas – és persze megtisztelő – feladatról volt szó. Nekem személy szerint abban a megtisztelte-

¹ A Magyar Honvédség 170 éve. Előszó, 8.

tésben volt részem, hogy az aleppói misszió egykori parancsnoka, az Asszad Hadmérnöki Akadémia rektorának katonai főtanácsadója lehettem.

Az ebben a munkában részt vevő magyar katonapedagógusok, hadmérnökök felkészültségének helyi megítélésénél kizárólag az intellektuális teljesítmény, a slágfertig szellemi készenlét számított. A szakma (kinek-kinek a szakterülete) ismerete evidencia volt, mint ahogyan a hadmérnökképzés szervezési-vezetési kérdéseiben való jártasság is. A társalgási szintű nyelvtudás döntően befolyásolta a tanácsadó elfogadottságának tényét. És volt még valami: a munkakörülmények, a munkamorál, az életviszonyok tolerálása, a muzulmán vallás munkahelyeken is érvényesülő külső megnyilvánulásainak feltétlen tiszteletben tartása, és mindezekon túl a polgárháborús viszonyok tűrése. A hivatásos katonától mindez joggal várható el, de a családtagok, gyerekek már egészen más kategóriát képeztek. Előfordult, hogy egy édesanya (tisztfeleség) fegyverropogás közben kapualjtól kapualjig szökellve mentette haza lányait az óvodából, vagy hogy a helyi piacról a biztonsági szolgálat emberei menekítették ki a magyar (és orosz) asszonyokat a Kalasnyikovok „zaja” közepette (és a ház lakói tapssal üdvözölték az így hazajuttatott feleségeket); volt, hogy a város közepén lévő tiszti klubban a kibocsátó ünnepség mesterlövészek gyűrlőjében zajlott, kijárási tilalom viszonyai között.

Számos példát idézhetnék még, helyette egy tisztfeleség nemrég a kezembe került naplójából kölcsönzők néhány jellemző mondatot.²

„Miközben ájtatosan bömböl a műezzin felhangosított, fület siketítő hangja, élesen belecsattan a golyószórók recsegése, mintha az imát segítené feljebb vinni, hogy biztosan odaérjen, ahová kellene. Sajnos nem ért oda, nem oda talált. Életet oltott, miközben életért könyörögtek” (1980. 04. 06.)

„Péntek hajnali 5 óraker nagy sorozatokra ébredünk, ezt harckocsik dübörgése váltja fel. Aleppót egy hadosztály szállta meg... Elképzelné sem tudják Hazánkban, miben élünk mi itt.” (1980. 04. 11.)

„Éjszaka dupla őréség vigyázott ránk.”

(Ez a napló egy külön fejezetet érdemelne egy, az aleppói misszióról szóló kötetben – reméljük, előbb-utóbb ez is megszületik, remélhetőleg a Zrínyi Kiadó gondozásában.)

És nem tudok kihagyni egy másik idézetet egy nekrológból: „Emlékszünk a naponta előforduló városi harcokra, robbantásokra, a lőpor füstjére, amelyek közepette férjeinknek helyt kellett állni.”³

Visszatérve és folytatva az eredeti gondolatot: a hozzáértő – vagy ahogy akkoriban mondták, „vajtfulú” – a felsőoktatásban járatos szakemberek számára sokat mondanak az akkor ránk bízott feladat paraméterei, a munka, az intézmény méretei: az akadémia befogadóképessége 6000 fő (nem tévedés!), ebből 2000 fő hallgató, 2000 fő törzs-tanári állomány és 2000 fő kiszolgáló állomány. Ehhez mintegy ötven épület nőtt ki a földből a szemünk előtt (mindegyik magyar tervezőasztalokon született), magyar művezetés mellett (természetesen ehhez több év kellett). Helyi szlogen szerint ez lett (ez volt) a „Magyar Akadémia”.

Tevékenységünk a civil világ számára nem volt nyilvános, ugyanakkor mégis „nemzetközi figyelem” mellett zajlott: „A magyar katonai tanácsadók különböző hírszerző és elhárító szervek aktív felderítőtevékenysége közepette végzik munkájukat”;⁴ vagy „a szovjetek el

² Részlet dr. Orbán Imre ezredes, egyetemi docens özvegyének naplójából.

³ Bényei Emilné Tünde szavai; elhangzottak 2018. május 3-án a Fiumei úti sírkertben.

⁴ Részlet Matuska Béla vezérőrnagy 1979. februári jelentéséből (a katonai elhárítás akkori első embere volt).

akarják távolítani a magyarokat az aleppói akadémiáról”.⁵ Számos ilyen „rázós” jelentés készült rólunk, amelyek – megfelelő engedélyek birtokában – kutathatók a speciális archívumokban.

Kuriózumoknak nevezném azokat a más misszióknál soha nem tapasztalt sajátosságokat, amelyek Aleppóban velünk megestek. A helyszíntre vezényelt szovjet szakértők magyar felügyelet és irányítás mellett dolgoztak. (Ilyen az akkori világban sehol nem fordulhatott elő, vagyis példátlan volt.) Örömmel nyugtáztuk, hogy misszióink idején, amikor időnként az egész város feszültségben, sőt pánikban élt az egyre fokozódó terrorcselekmények miatt, a magyarok, a magyar családok soha nem kerültek célkeresztbe – e jelenséget időnként a „nagy testvér” is gyanakvóan figyelte. A magyar közösségek – kolóniaszinten – felismerték és felhasználták a katonacsaládok által alkalmazott receptet (amelynek részleteibe itt nem tudunk belemenni) és életvitelükkel elérték környezetük megbecsülését.

Sajátos feladat volt az otthonteremtés, amely a feleségekre hárult. Mi – ellentétben szovjet munkatársainkkal, akiket kétévente váltottak – négy–hat (!) évet éltünk a városban. Integrálódni kellett a város szövetébe: így tudtunk (gyermekeinkkel együtt) az idegenség érzésétől és titulusától megszabadulni; így tudtuk magunkat elfogadtatni közvetlen környezetünkkel (amely számos esetben életmentéssel volt azonos); így tudtuk a családjainkat is érintő feszültségeket „megszelídíteni”. A feleségek tehát nem csupán „ott voltak”, hanem hangsúlyosan jelen voltak a férjekre háruló feladatok teljesítésében, a viszonylagos nyugodt családi háttér biztosításában.

Pedagógiai kényszerhelyzetek is voltak szép számmal (az okok taglalása szétfeszítené ennek az írásnak a terjedelmi kereteit), amikor nekünk magyaroknak kellett „beugrani” órát tartani, egyes esetekben egész tantárgyat „leoktatni” – és nem az anyanyelvünkön. A helyi arab vezetés ezt igen nagyra értékelte és megpróbálta gyakorlattá tenni.

Természetesen gyorsított ütemben kellett mindent csinálni, hiszen a Közel-Kelet és benne Szíria már akkor is a világ „forró pontjainak” egyike volt. Ráadásul – és ezt nem hallgathatjuk el – nem mindenki volt velünk barátságos, sőt ellendrukkereink is akadtak, de megoldottuk (ezt is). Véleményem szerint a honvédség történetében egyetlen példa sincs arra, hogy magyarokra (hivatásos katonákra) ilyen méretű és fontosságú bizalmi feladatot bízta volna. És ami a lényeg: a munkát elvégeztük, az akadémia működött, és az első kibocsátó ünnepség, azaz a diplomaosztás az 1979/80-as tanévben megtörtént, vagyis: megcsináltuk! Talán a feladat sajátos, bizonyos fokig rejtett jellege az oka, talán a behatárolt terjedelem, nem tudom; a tény mindenesetre az, hogy misszióink kimaradt *A Magyar Honvédség 170 éve* című, egyébként minden szempontból nívós és igényes kötetből s a könyv 346–350. oldalain található, a különböző missziókat felsoroló táblázatból is.

Felmerülhet a kérdés: jó-jó, de létezik-e kutatható szakirodalom e tárgyban, nem csak titkos és bizalmas okmányok őrzik a szíriai szerepvállalás részleteit. Nos, biztos állíthatom, hogy létezik. Hosszan tudnám felsorolni a szóban forgó témával összefüggő könyvek, tanulmányok, recenziók, publicisztikák (még külföldi magyar nyelvű újságban is megjelent) anyagait. A Honvédség gazdag archívuma bőségesen ad lehetőséget a kutatóknak a témakör feltárására. A forrásmunkák sorában ma már nélkülözhetetlen a csupán 100 példányban kinyomtatott kötet,⁶ amely ugyan könyvterjesztői hálózatba nem került, de egyes honvédségi könyvtárakban fellelhető; ez a munka tartalmilag a legteljesebb feldolgozás.

⁵ Szűcs Ferenc altábornagy, a katonai felderítés főnökének jelentése a kormány számára 1982 októberében.

⁶ Prof. dr. Rajnai Zoltán (szerk.): *Legenda és valóság. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Híradó Tanszék, 2011.*

A kötethez Maróth Miklós akadémikus, arabisztika professzor és a korabeli nagykövet, néhai Zsigmond Zoltán írt ajánlást, a zárógondolatok megfogalmazását pedig Szabó Miklós akadémikus, hadtörténész professzor vállalta. Ez a három név önmagában „helyreteszi” ennek a misszióknak a „történelemben” elfoglalt helyét és aláhúzza jelentőségét. Az írott források mellett számos televízió- és rádióinterjú is foglalkozott a témával, ezek is megtalálhatók a dokumentumtárakban.

Mindent összevetve: a téma igen jól dokumentált, tehát a forráshiány nem lehetett oka a téma mellőzésének, amely sajnos nem csak e kötetben történt meg. 2018 nyarán volt 35 éve, hogy befejeződött a misszió; az évforduló észrevétlen maradt.

Pedig lenne mire büszkének lenni. A hazaindulásunk előtti hetekben a szír kormány és a katonai akadémia vezetése sokoldalúan fejezte ki háláját és tiszteletét a magyarok elvégzett munkája és aleppói jelenléte iránt. Kormánykitüntetések, arany pecsétygyűrűk, egyéb tárgyjutalmak, díszbédék és más látványos (hivatalos és magán) rendezvények zárták a kilencéves magyar missziót. A budapesti szír diplomaták – amíg működött nagykövetség fővárosunkban – a nemzeti ünnepeik alkalmából rendezett fogadásokon (ahova minden alkalommal meghívást kaptunk) soha nem mulasztották el katonáink aleppói teljesítményét felidézni. Úgy tűnik, ők nem felejtettek.

Szomorúan kellett megállapítanom, hogy itthon egy rideg, távolságtartó, mondhatni „nyögve nyelős” fogadtatásban volt részünk, és amikor ezt csendben szóvá tettük, megkaptuk a választ: „De jól meg voltatok fizetve, elvtársak...”

„Minden hibát helyre lehet hozni” – mondta egykori parancsnokom. Erre is van – lenne – megoldás, sőt kell, hogy legyen méltó megoldás – ami vélhetően a legmagasabb szintű honvédelmi vezetés segítségével, támogatásával munkálható ki. Jómagam a 90. életévemben járok, de úgy érzem, van még erőm, hogy ez ügyben eljárjak. Mert az Aleppóban felmutatott teljesítmény, az eredmény, a „Magyar Akadémia” méltó volna a mai magyar társadalom figyelmére, a katonák – a jelenleg szolgálók – példaként tekinthetnének elődeik teljesítményére. De ami ennél sokkal fontosabb: olyan tapasztalatok, tanulságok születtek, gyűltek össze, amelyek a jelenlegi és remélhetőleg jövőbeni missziós feladatok résztvevői számára könnyebbé, átláthatóbbá tennék az idegen környezetben való eligazodást.

Ez volt az a misszió, ahol a tanácsadók intellektuális felkészültsége és szakmai teljesítménye a katonai helytállással párosult. Ennek nyilvánossá tétele ma már nem azok érdeke, akik ezt annak idején „összehozták”, hanem nemzeti érdek. Magyarország áll ennek a teljesítménynek a centrumában.

Vessünk egy pillantást a jövőre (legyünk optimisták: a közeljövőre). Bár nem tudjuk, hogy az akadémia milyen állapotban van, de a helyreállítás Aleppóban is elkezdődik. Legelemibb külgazdasági érdekünk (meg persze morális is) az ebben való részvétel. Kézenfekvő, hogy nekünk magyaroknak az volna a logikus, ha az utódaink ott folytatnák, ahol mi abbahagytuk. Szurkolunk, hogy sikerüljön.

Végül, ha valakinek az a benyomása támadt volna, hogy ennek az írásnak a szerzője némileg elfogult, igen, igaza van. Vállalom. De elfogultságom elsősorban egykori munkatársaim és feleségeik felé irányul. Intellektuális teljesítményük és helytállásuk nélkül ez a magyar eredmény soha nem jött volna létre Aleppóban. Köszönöm nekik.

Befejezésül álljon itt azon társaink neve, akik már nincsenek köztünk. Legyünk rájuk büszkék: helytálltak és alkotó módon járultak hozzá egy államilag is fontos katonai objektum létrehozásához. Tisztelettel és kegyelettel emlékezünk rájuk és arra az alkotásra, amit maguk után hagytak: Dr. Halász András mk. ezredes, kandidátus, aki szolgálatteljesítés közben Szíriában vesztette életét (1974–1976); Dr. Csányi Lajos mk. ezredes, kandidátus a

gépész kar vezető tanácsadója (1976–1981); Sándor József mk. ezredes, az alapozó kar vezető tanácsadója (1976–1981); Dr. Orbán Imre ezredes, egyetemi docens, a katonai kiképzés vezető tanácsadója (1977–1982); Dr. Elek Tibor mk. ezredes, a Fegyverzeti Tanszék vezetőjének tanácsadója; Sohajda Béla mk. alezredes, a gépész kar vezető tanácsadója (második váltásban, 1981–1983); Nagy Ferenc mk. ezredes, a Páncélos Tanszék vezetőjének tanácsadója (1978–1982); Kapusi Imre mk. alezredes, a villamosmérnöki kar vezető tanácsadója (második váltásban, 1982–1983); Varga Károly mk. alezredes, a Villamosságtan Tanszék vezetőjének tanácsadója (második váltásban, 1981–1983); Jakobenszki Lajos mk. alezredes, a gépész oktatástechnikai bázis tanácsadója (1977–1983); Tímár János mk. ezredes, a Rádiólokátor Tanszék vezetőjének tanácsadója (1977–1982); Dr. Bárány Gyula mk. alezredes, a villamosmérnöki kar oktatástechnikai bázis tanácsadója (1977–1982); Salamon István mk. alezredes, a villamosmérnöki kar oktatástechnikai tanácsadója (1981–1983); Sorosinszki József alezredes, a villamosmérnöki kar oktatástechnikai tanácsadója (1981–1983); Kovács Zoltán mk. őrnagy, a villamosmérnöki kar oktatástechnikai tanácsadója (1981–1983); Balassy Imre villamos üzemmérnök, a villamosmérnöki kar oktatástechnikai tanácsadója (1975–1980); Lévai Mihály szakoktató (1977–1983); Seres János szakoktató (1977–1981).